

Rolnummer 2800
Arrest nr. 206/2004 van 21 december 2004

A R R E S T

In zake : de prejudiciële vraag betreffende artikel 804, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek, gesteld door het Hof van Beroep te Bergen.

Het Arbitragehof,

samengesteld uit de voorzitters M. Melchior en A. Arts, en de rechters A. Alen, J.-P. Snappe, J.-P. Moerman, E. Derycke en J. Spreutels, bijgestaan door de griffier P.-Y. Dutilleux, onder voorzitterschap van voorzitter M. Melchior,

wijst na beraad het volgende arrest :

*

* *

I. Onderwerp van de prejudiciële vraag en rechtspleging

Bij arrest van 6 oktober 2003 in zake R. Bastiaens en M. Chif tegen L. Di Senso, waarvan de expeditie ter griffie van het Arbitragehof is ingekomen op 14 oktober 2003, heeft het Hof van Beroep te Bergen de volgende prejudiciële vraag gesteld :

« Geeft artikel 804, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek, doordat het preciseert dat de rechtspleging op tegenspraak is ten aanzien van de persoon die is verschenen overeenkomstig de artikelen 728 en 729 van het Gerechtelijk Wetboek en die conclusies heeft neergelegd, zelfs indien hij niet verschijnt, vergeleken met de artikelen 802 en 804, eerste lid, van hetzelfde Wetboek, zoals zij worden geïnterpreteerd door een meerderheid van de rechtspraak die, in geval van 'dubbel verstek' van een partij die noch verschijnt noch conclusies neemt, aan de rechter uitgebreide bevoegdheden toekent, en in samenhang gelezen met artikel 1047 van het Gerechtelijk Wetboek, niet aanleiding tot een discriminerende verschillende behandeling die de artikelen 10 en 11 van de Grondwet schendt, al dan niet in samenhang gelezen met artikel 6 van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden ? »

Memories zijn ingediend door :

- L. Di Senso, wonende te 6250 Pont-de-Loup, rue Auguste Scohy 82;
- de Ministerraad.

Op de openbare terechtzitting van 22 september 2004 :

- zijn verschenen :

. Mr. G. Kaisin, advocaat bij de balie te Brussel, *loco* Mr. P. Delvaux, advocaat bij de balie te Charleroi, voor L. Di Senso;

. Mr. J. Bourtembourg, advocaat bij de balie te Brussel, voor de Ministerraad;

- hebben de rechters-verslaggevers J.-P. Snappe en A. Alen verslag uitgebracht;
- zijn de voornoemde advocaten gehoord;
- is de zaak in beraad genomen.

De bepalingen van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof met betrekking tot de rechtspleging en het gebruik van de talen werden toegepast.

II. De feiten en de rechtspleging in het bodemgeskil

In het kader van een geschil over de niet-betaling van een factuur voor werken aan een gevel, stelt L. Di Senso voor de Rechtbank van eerste aanleg te Charleroi een vordering in tegen R. Bastiaens en zijn echtgenote M. Chif. Op de inleidende zitting zijn beide partijen op tegenspraak verschenen, overeenkomstig de artikelen 728 en 729 van het Gerechtelijk Wetboek. Vervolgens zijn conclusies uitgewisseld. Er werd op grond

van artikel 750 van het Gerechtelijk Wetboek een gezamenlijk verzoek ingediend tot bepaling van de rechtsdag, en de zaak werd vastgesteld op de zitting van 25 mei 1999.

De verweerders zijn niet op die zitting verschenen en hebben zich er niet laten vertegenwoordigen.

Bij vonnis van 27 mei 1999, dat zij beschouwt als gewezen « bij verstek », heeft de Rechtbank van eerste aanleg de vordering ingewilligd en de verweerders veroordeeld tot betaling van de gevorderde bedragen.

De verweerders zijn tegen die beslissing in verzet gekomen en hebben bij een heropening van de debatten erom verzocht dat een prejudiciële vraag aan het Arbitragehof zou worden gesteld. De Rechtbank heeft dat geweigerd en heeft het verzet onontvankelijk verklaard bij een vonnis dat werd uitgesproken op 23 april 2001.

De oorspronkelijke verweerders zijn tegen die beslissing in hoger beroep gegaan en hebben het Hof van Beroep te Bergen gevraagd de bovenvermelde vraag te stellen, wat het voormelde Hof heeft gedaan.

III. *In rechte*

- A -

Standpunt van L. Di Senso, geïntimeerde partij voor het verwijzende rechtscollege

A.1.1. De prejudiciële vraag dient ontkennend te worden beantwoord volgens de geïntimeerde partij voor de verwijzende rechter. In de eerste plaats zijn de situaties die respectievelijk worden beoogd in artikel 804, tweede lid, en in artikel 804, eerste lid, immers niet vergelijkbaar. In het geval dat wordt beoogd in artikel 804, tweede lid, is de partij op de zitting tot bepaling van de rechtsdag verschenen, en heeft zij conclusies neergelegd; daarnaast heeft zij reeds op de inleidende zitting mondeling toelichting kunnen geven. Bovendien zal de rechtbank op die conclusies moeten antwoorden. In het geval dat beoogd wordt in de artikelen 802, 803 en 804, eerste lid, van het Gerechtelijk Wetboek, is de verweerder nooit verschenen. De rechter kan er dus niet zeker van zijn dat die laatste werkelijk op de hoogte is gesteld van de datum van de rechtsingang. Overigens kan op basis van andere bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek, op een wijze die redelijk is en evenredig met het nagestreefde doel, een vonnis op tegenspraak worden verkregen (dit wil zeggen zonder de mogelijkheid tot verzet), en dat terwijl de andere partij niet zou zijn verschenen op de pleitzitting, noch conclusies zou hebben neergelegd.

Volgens de geïntimeerde partij bewerkstelligt het Gerechtelijk Wetboek een evenwicht tussen de rechten van de verdediging, enerzijds, en het weigeren van vertragsmanoeuvres, anderzijds.

A.1.2. Subsidiar doet de geïntimeerde partij gelden dat, in de veronderstelling dat de situaties die door de in het geding zijnde bepalingen worden beoogd, vergelijkbaar zijn, het vastgestelde verschil in behandeling de artikelen 10 en 11 van de Grondwet niet schendt.

In de eerste plaats is het verschil in behandeling immers objectief en redelijk gegrond : artikel 804, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek bevestigt het contradictoir karakter van een rechtspleging die van het begin tot het einde op tegenspraak is geweest, behalve – en uitsluitend – op de pleitzitting. Het geval dat wordt beoogd door artikel 804, eerste lid, is objectief verschillend omdat de rechtbank niet op de hoogte is gesteld van de betwistingen of argumenten van de verweerder, noch mondeling, noch schriftelijk.

Het doel van de wetgever is iedere verweerder de mogelijkheid te bieden zijn argumenten voor de eerste rechter aan te voeren, en dat doel wordt met de in het geding zijnde bepaling bereikt.

Het verschil in behandeling is ten slotte niet onevenredig. De verweerder die zich bevindt in de situatie bedoeld in artikel 804, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek, wordt immers niet elk rechtsmiddel ontnomen, omdat hij hoger beroep kan instellen, een rechtsmiddel waarvan de draagwijdte en de gevolgen vergelijkbaar zijn met die van het rechtsmiddel van verzet. Als die bepaling dan toch als ongrondwettig zou worden beschouwd, zou men bepaalde verweerders aanzetten tot misbruik van vertragsmanoeuvres.

A.1.3. Nog meer subsidiair ten slotte is het niet juist, zoals de verwijzingsbeslissing laat doorschemeren, dat de bevoegdheden van de rechter in geval van verstek of dubbel verstek verschillend zouden zijn, doordat diegene die dubbel verstek laat gaan, zich in een gunstigere situatie bevindt dan diegene die één keer verstek laat gaan (artikel 804, tweede lid), in zoverre de rechter in het eerste geval controleplichten en dus bevoegdheden zou hebben die ruimer zijn. Een rechter kan zich immers in geen enkel geval opwerpen als natuurlijke verdediger van diegene die verstek laat gaan.

Standpunt van de Ministerraad

A.2.1. Na eraan te hebben herinnerd dat het in het geding zijnde artikel 804, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek is ingevoerd bij artikel 33 van de wet van 3 augustus 1992 om de gerechtelijke achterstand terug te dringen die te wijten was aan bepaalde misbruiken bij het aanwenden van de rechtsmiddelen, en na erop te hebben gewezen dat bepaalde auteurs destijds hadden gesuggereerd om van het rechtsmiddel van verzet een buitengewoon rechtsmiddel te maken (oplossing waarvoor niet werd geopteerd), wenst de Ministerraad aan te tonen dat het geval van tegenspraak dat wordt betwist, namelijk dat van artikel 804, tweede lid, betrekking heeft op een situatie die niet vergelijkbaar is met die van artikel 804, eerste lid, dat betrekking heeft op het geval van verstek.

De artikelen 802 en 804, eerste lid, van het Gerechtelijk Wetboek, beogen het geval van de verweerder die verstek laat gaan, die, buiten de gevallen van nalatigheid, niet correct werd geïnformeerd over het tegen hem ingestelde rechtsgeding, of niet correct werd opgeroepen. De voordelen die de verweerder die verstek laat gaan, geniet (namelijk de mogelijkheid die hij heeft om in verzet te komen, of de mogelijkheid om zich te beroepen op het verval van de titel die tegen hem verkregen is) zijn gerechtvaardigd door de aard zelf van de situatie. De partij die niet verschenen is, heeft geen enkel element ter verdediging kunnen aanvoeren, en er is geen enkele uiting geweest van tegenspraak.

Artikel 804, tweede lid, heeft daarentegen betrekking op de situatie van de afwezige (eiser of verweerder) die redelijkerwijs niet anders kon dan op de hoogte zijn van het bestaan van het hangende rechtsgeding. De partijen hebben bovendien de gelegenheid gehad hun verdedigingsmiddelen te laten gelden in hun conclusies. Wanneer de zaak wordt vastgesteld, is zij klaar om te worden bepleit. Afwezigheid staat bijgevolg gelijk met nalatigheid of geeft blijk van een dilatoire houding, terwijl de rechtspleging op tegenspraak is. De rechter zal de neergelegde conclusies in aanmerking moeten nemen en erop moeten antwoorden, zodat het vonnis eveneens op tegenspraak zal zijn.

A.2.2. De Ministerraad voegt eraan toe dat men zich niettemin moet afvragen of artikel 804, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek de rechten van de verdediging in acht neemt.

Een eerste aspect dat de Ministerraad behandelt, heeft betrekking op de omvang van de bevoegdheden van de rechter.

De partij die niet verschenen is noch conclusies heeft neergelegd, beschikt over een dienstig en afdoend verweer door toedoen van haar eigen rechter. Zij heeft eveneens de mogelijkheid in verzet te komen tegen het vonnis dat tegen haar is gewezen, en de mogelijkheid zich te beroepen op het verval van de uitvoerbare titel indien het vonnis niet binnen het jaar werd betekend.

De rechter die bij verstek uitspraak doet, vangt de afwezigheid van de niet-verschenen partij op. Hij moet noodzakelijkerwijs nagaan of hij bevoegd is, of de rechtspleging regelmatig is (in dat opzicht is de rol van de rechter specifiek omdat hij zich ervan zal vergewissen dat de niet-verschenen verweerder de oproeping om te verschijnen werkelijk heeft ontvangen, waardoor deze echt ervoor heeft gekozen afwezig te zijn terwijl een debat potentieel mogelijk was), of de vordering ontvankelijk is, billijk en gegrond.

Het controleren van zijn bevoegdheid en van de ontvankelijkheid van de vordering is echter in geen enkel opzicht bijzonder aan het verstekvonnis. De rol van de rechter, naargelang deze op tegenspraak dan wel bij verstek uitspraak doet, is niet grondig verschillend wat de toepassing van de wet betreft omdat hij in elk geval, met eerbiediging van de rechten van de verdediging, een onjuiste juridische omschrijving kan rechtzetten en de toepasselijke norm kan bepalen.

Het controleren van de regelmatigheid van de rechtspleging is daarentegen eigen aan het verstekvonnis en kan logisch worden verklaard door het feit dat dit geval verschilt van het geval bedoeld in artikel 804, tweede lid,

waarin beide partijen op de hoogte zijn van de rechtspleging die wordt gevoerd, en beiden conclusies hebben neergelegd. In het eerste geval dient in de eerste plaats te worden nagegaan of de niet-verschenen partij op regelmatige wijze werd geïnformeerd over de inhoud van de vordering, en of de oproeping haar tijdig heeft bereikt. In het tweede geval kan men echter niet echt spreken van verstek in zoverre de afwezige partij niet anders kon dan op de hoogte zijn van de vordering, zowel van de inhoud ervan als van de oproeping voor de zitting.

Wat een tweede aspect betreft, namelijk het in acht nemen van het beginsel van de tegenspraak, maakt de Ministerraad de volgende opmerkingen.

In het geval van « dubbel verstek », vangt de rechter de afwezigheid van de niet-verschenen verweerder op. In het geval van artikel 804, tweede lid, mag de rechter die afwezigheid niet opvangen in zoverre de partijen conclusies hebben neergelegd.

Het pleitrecht is een van de regels voor het naleven van de rechten van de verdediging en van het beginsel van de tegenspraak. Een partij die, hoewel zij gedurende de hele rechtspleging aanwezig was, niet op de laatste zitting verschijnt, maakt geen gebruik van dat pleitrecht. Zij kan zich dus niet beroepen op de niet-naleving van de rechten van de verdediging in zoverre zij, als betrokkene in de rechtspleging, niet anders kon dan op de hoogte zijn van de rechtsdagbepaling.

Artikel 740 van het Gerechtelijk Wetboek, dat betrekking heeft op het overleggen van de stukken, is niet van toepassing op de rechtspleging bij verstek omdat deze geen enkele tegenspraak inhoudt. Het geldt *a fortiori* voor de situaties bedoeld in artikel 804, tweede lid, omdat die betrekking hebben op een rechtspleging op tegenspraak.

Bovendien wordt de partij tegen wie op grond van artikel 804, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek een vonnis op tegenspraak is gewezen, beschouwd als een verschijnende partij die, zolang het vonnis niet is uitgesproken, een heropening van de debatten kan vragen wanneer zij gedurende het beraad een nieuw stuk of feit van overwegend belang ontdekt.

Wat ten slotte een laatste punt betreft, namelijk het verschil in rechtsmiddelen, gaat de Ministerraad ervan uit dat, aangezien de situaties niet vergelijkbaar zijn, er geen discriminatie kan zijn tussen de situatie van de persoon die tweemaal verstek laat gaan, die recht heeft op de rechtsmiddelen van verzet en hoger beroep, en die van de persoon die één keer verstek laat gaan, bedoeld in het in het geding zijnde artikel 804, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek, die alleen recht heeft op het rechtsmiddel van hoger beroep.

De Ministerraad wenst echter op te merken dat het rechtsmiddel van verzet een aanleg lijkt te zijn die bijdraagt tot de toename van de gerechtelijke achterstand. Hij baseert zich op een wetsvoorstel, ingediend op 18 juli 2003, tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek, met de bedoeling het verzet als gewoon rechtsmiddel af te schaffen en het enkel nog als een buitengewoon rechtsmiddel te hanteren in het geval waarin die procedure natuurlijkerwijze vereist is om te voorkomen dat de burger een niveau van gerechtelijke aanleg verliest.

- B -

B.1. De prejudiciële vraag strekt ertoe van het Hof te vernemen of artikel 804, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek het grondwettelijk beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie, al dan niet gelezen in samenhang met artikel 6 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens, schendt doordat de rechtspleging ten aanzien van de in die bepaling bedoelde partij, die op de inleidende zitting is verschenen en conclusies heeft neergelegd, doch niet op de pleitzitting is verschenen, wordt geacht op tegenspraak te zijn, terwijl ten aanzien van de in artikel 804, eerste lid, van het Gerechtelijk Wetboek bedoelde partij, die

noch is verschenen noch conclusies heeft neergelegd, vonnis bij verstek kan worden gevorderd, waartegen verzet openstaat, in het bijzonder rekening houdend met het feit dat, op grond van de rechtspraak, de rechter in die laatste rechtspleging over uitgebreide bevoegdheden beschikt.

B.2. Artikel 804 van het Gerechtelijk Wetboek bepaalt :

« Indien een van de partijen niet verschijnt op de zitting waarop de zaak is bepaald of waartoe zij is verdaagd, kan tegen haar vonnis bij verstek worden gevorderd.

De rechtspleging is evenwel op tegenspraak ten aanzien van de partij die is verschenen overeenkomstig artikel 728 of 729 en ter griffie of ter zitting conclusies heeft neergelegd. »

B.3. Artikel 804, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek werd ingevoerd omdat « bij een oppervlakkige lectuur van de huidige artikelen 802 tot 806, [...] men de indruk [krijgt] dat zij louter op het verstek op de inleidingszitting betrekking hebben, hoogstens op de zitting waartoe de zaak bij de inleiding is verdaagd of op de zitting waartoe zij achteraf is bepaald » (*Parl. St.*, Senaat, 1990-1991, nr. 1198-1, p. 15).

De wetgever beoogde met die bepaling « nog explicieter vast te leggen dat verstek kan worden gevorderd tegen een partij die is verschenen op de inleidingszitting en niet verschijnt op de zitting waarop de zaak is vastgesteld. Het tweede lid van artikel 804 is een opmerkelijke vernieuwing. De procedure wordt immers op tegenspraak gevoerd, alleen al maar door het feit dat conclusies zijn neergelegd. *In casu* vordert men dus geen verstek meer » (*Parl. St.*, Senaat, 1990-1991, nr. 301-2, pp. 87-88). Het doel van die bepaling was bij te dragen tot het terugdringen van de gerechtelijke achterstand (*Hand.*, Senaat, 2 juli 1992, pp. 1294-1295).

B.4. Het verschil in behandeling tussen de in de prejudiciële vraag beoogde partijen berust op een objectief criterium, namelijk de mate waarin die partijen al dan niet werkelijk voor de rechter zijn verschenen en hun argumenten hebben kunnen laten gelden. De maatregel beoogt een wettig doel, namelijk het vermijden dat de afwezigheid ter pleitzitting het recht op verzet opent waardoor dilatoire procedures zouden kunnen worden gevoerd, en is pertinent om die doelstelling te bereiken.

De maatregel is evenmin onevenredig met die doelstelling. Anders dan de partij die op geen enkele wijze in de rechtspleging verschijnt, is de in artikel 804, tweede lid, bedoelde partij op de inleidende zitting verschenen en heeft zij conclusies neergelegd. Aangezien de rechter verplicht is daarop te antwoorden, is het contradictoir karakter van de rechtspleging voldoende gewaarborgd. Er kan derhalve niet in redelijkheid worden aangenomen dat het recht van verdediging van die partij in het gedrang komt, noch dat zij in de uitoefening van de bij artikel 6 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens gewaarborgde rechten zou worden gediscrimineerd.

B.5. De vaststelling dat op grond van de rechtspraak de rechter in het geval van artikel 804, eerste lid, in bepaalde omstandigheden meer uitgebreide bevoegdheden zou hebben om de vordering te beoordelen, onder meer om na te gaan of hij bevoegd is, of de vordering ontvankelijk is, of de rechtspleging regelmatig is, of de vordering goed is omschreven en, vervolgens, of die vordering gegrond is, doet daaraan geen afbreuk. In het licht van de doelstelling vermeld in B.4, zijn die bevoegdheden niet onevenredig ten opzichte van de beperktere bevoegdheden die zijn toegekend aan de rechter van de in artikel 804, tweede lid, bedoelde partij.

B.6. De prejudiciële vraag dient ontkennend te worden beantwoord.

Om die redenen,

het Hof

zegt voor recht :

Artikel 804, tweede lid, van het Gerechtelijk Wetboek schendt de artikelen 10 en 11 van de Grondwet niet.

Aldus uitgesproken in het Frans en het Nederlands, overeenkomstig artikel 65 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof, op de openbare terechtzitting van 21 december 2004.

De griffier,

De voorzitter,

P.-Y. Dutilleux

M. Melchior